

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ М'ЯСА ТА М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Лисенко Г. П., н.с. відділу економічних досліджень,
<https://orcid.org/0000-0002-2006-4111>
Інститут продовольчих ресурсів НААН, Київ, Україна

<https://doi.org/10.31073/foodresources2025-25-27>

Предмет. Механізм регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів в Україні. **Мета.** Дослідження механізму регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів в Україні та обґрунтування наукових рекомендацій та пропозицій щодо його удосконалення. **Методи.** В дослідженні використано загальнонаукові та спеціальні методи: діалектичний, системного узагальнення, економіко-статистичний – для обробки й аналізу статистичних даних, дослідженні тенденцій розвитку ринку м'яса та м'ясних продуктів; табличний – для візуалізації та узагальнення результатів дослідження; абстрактно-логічний – для формулювання висновків. **Результати.** У статті проаналізовано механізм регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів в Україні, визначено його інструменти на етапах виробничо-збутового ланцюга. З'ясовано, що попри численні заходи підтримки сировинна база галузі з виробництва м'яса та м'ясних продуктів продовжує скорочуватись, особливо вирощування ВРХ. Лише галузь з виробництва м'яса птиці змогла ефективно наростити обсяги виробництва. У статті проаналізовано відмінності в особливостях виробництва м'яса птиці та яловичини, що сприяли успіху однієї галузі та невдачі іншої. Визначено основні проблемні напрями, що потребують виправлення для подальшого ефективного та конкурентного розвитку ринку м'яса та м'ясних продуктів. У статті обґрунтовано наукові рекомендації та пропозиції щодо удосконалення механізму регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів. **Сфера застосування результатів.** Результати дослідження мають науково-практичний характер, можуть слугувати джерелом наукової інформації й використовуватися у роботі фахівцями органів державної влади, економістами, науковими працівниками у подальших дослідженнях, викладачами, аспірантами і студентами вищих навчальних закладів.

Ключові слова: механізм державного регулювання, державна підтримка, ринок м'яса та м'ясних продуктів, тваринництво

MECHANISM FOR REGULATING THE MEAT AND MEAT PRODUCTS MARKET IN UKRAINE

Hanna Lysenko, Researcher of the Department of Economic Research,
<https://orcid.org/0000-0002-2006-4111>
Institute of Food Resources of NAAS, Kyiv, Ukraine

Subject. Mechanism for regulating the meat and meat products market in Ukraine. **Purpose.** The analysis of the regulatory mechanism of the meat and meat products market in Ukraine and the substantiation of scientific recommendations and proposals for its improvement. **Methods.** The study uses general scientific and special methods: the dialectical method; the method of systemic generalization; the economic and statistical method – for processing and analyzing statistical data and examining the development trends of the meat and meat products market; the tabular method – for visualizing and summarizing the research results; and the abstract-logical method – for formulating conclusions. **Results.** The article analyzes the mechanism for regulating the meat and meat products market in Ukraine and identifies its instruments at various stages of the production and distribution chain. It was found that despite numerous support measures, the raw material base of the meat and meat products sector continues to decline, particularly cattle production. Only the poultry meat sector has been able to effectively increase its production volumes. The article analyzes differences in poultry and beef production that led to the success of one sector and the decline of the other. The main problematic areas for the effective and competitive development of the meat and meat products market were identified. The article substantiates scientific recommendations and proposals for improving the regulatory mechanism of the meat and meat products market. **Scope of results.** The results of the study have a scientific and practical nature; they can serve as a source of scientific information for specialists in government authorities, economists, researchers, university lecturers, postgraduate students, and undergraduates.

Key words: *mechanism of state regulation, state support, meat and meat products market, livestock farming*

Постановка проблеми. В сучасних умовах тривалої війни надзвичайно критичною постає проблема забезпечення населення харчовими продуктами в потрібній якості та кількості. Через воєнну агресію росії ринок м'яса та м'ясних продуктів України зазнав значних економічних втрат, що ще більше посилює негативні явища та тенденції в галузях тваринництва та виробництва м'яса та м'ясних продуктів. Критично скорочуються поголів'я ВРХ та свиней, обсяги виробництва м'яса підтримуються за рахунок виробництва м'яса птиці, рівень споживання м'яса в розрахунку на одного українця менше раціональної норми на 34%. Попри державне регулювання ринку, застосування численних заходів підтримки виробників м'яса та м'ясних продуктів та тваринництва ситуація продовжує погіршуватись.

Особливості механізму регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів України зокрема та продовольчого ринку загалом, шляхи його вдосконалення є предметом дослідження багатьох українських вчених.

Коваленко О. В., Яценко Л. О. та ін. у своїй колективній монографії досліджували регулювання продовольчого ринку, спрямоване на забезпечення здорового харчування в умовах воєнного стану, повоєнного відновлення, антикризовий досвід зарубіжних країн, а також розвиток та регулювання ринку м'яса та м'ясопродуктів в Україні та світі. Вони аналізували українські та світові тенденції розвитку ринку м'яса та м'ясних продуктів, державні заходи підтримки виробників м'ясної продукції в Україні та отримані результати їх застосування [1].

Бокій О. В. вивчала ефективні засоби державного регулювання продовольчого ринку в кризових умовах, зокрема і збройної агресії російської федерації. Вона визначила, що продовольчий сектор є більш стійким до кризових явищ порівняно з іншими галузями економіки. Ефективний захист продовольчого ринку, на її думку, має включати розроблення комплексної програми відновлення агропродовольчого сектору, посилення адресної підтримки, сприяння відновленню виробництва та експорту продовольства з більшою доданою вартістю та ін. [2]. Разом із Куцем О. І. вони дослідили механізми регулювання розвитку харчової промисловості, які мають сприяти її ефективному оновленню та зростанню. Їх аналіз виявив пріоритетні заходи регулювання, серед яких – вдосконалення чинного законодавства з питань продовольчої безпеки, взаємодії виробників із торгівлею; розробка галузевих стратегій і програм; екологізація виробництва, сприяння інноваційно-інвестиційному розвитку харчової індустрії, раціональний розподіл ресурсів та ін. [3].

Лівінський А. І. досліджував механізм інституційного регулювання реновацій у функціонуванні підприємств тваринництва. Він визначив, що для забезпечення ефективного функціонування виробничо-господарської діяльності підприємств тваринництва державі, серед іншого, важливо їх зацікавити в активній участі у розвитку села; розвивати природний потенціал сільських територій та землі [4]. Большакова Є. Л. вивчала особливості державного регулювання стійкого розвитку підприємств м'ясопереробної промисловості і зробила висновок, що шляхом успішної реалізації на загальнонаціональному рівні нормативно-правових, фінансово-кредитних, тарифних та антимонопольних заходів можна досягти соціально-економічної стійкості та позитивних тенденцій діяльності вітчизняних м'ясопереробних підприємств [5]. Ібатулін М. та Свиноус Н. досліджували удосконалення державної підтримки виробництва м'яса і важливим її елементом виділяли реалізацію заходів щодо розвитку сімейних тваринницьких ферм на основі високотоварних особистих селянських господарств [6].

Попри зусилля наукової спільноти проблема залишається не вирішеною і потребує подальших наукових досліджень для пошуку дієвого механізму регулювання ринку, що забезпечить надання ефективної підтримки учасникам ринку в подоланні бар'єрів для ефективного відновлення та розвитку ринку м'яса та м'ясних продуктів.

Результати та обговорення. Механізм регулювання ринку є сукупністю правових, економічних та організаційно-управлінських інструментів, які застосовує держава для впливу на ринок. Державне регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів в Україні здійснюється за допомогою нормативно-правових актів, ветеринарно-санітарного контролю та системи державних стандартів тощо. Нормативно-правове регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів спрямовується на контроль безпечності та якості продукції для забезпечення здоров'я населення та захисту довкілля під час виробництва, транспортування, переробки, зберігання, реалізації, експорту та імпорту м'яса, м'ясних продуктів, сировини для їх виробництва та живих тварин.

Ринок м'яса та м'ясних продуктів регулюють Закони України, постанови Кабінету Міністрів, накази профільних міністерств (Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства, Міністерство аграрної політики та продовольства, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство інфраструктури та ін.), накази Державного комітету ветеринарної медицини України, ветеринарно-санітарні вимоги та правила та ін.

До основних нормативно-правових актів, що регулюють ринок м'яса та м'ясних продуктів можна віднести:

- Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», що регулює безпечність та окремі показники якості харчових продуктів шляхом встановлення санітарних заходів, вимог до окремих показників якості харчових продуктів та ін. [7];

- Закон України від 25.06.1992 № 2498-XII «Про ветеринарну медицину», що встановлює правові та організаційні засади ветеринарної справи в Україні [8];

- Закон України від 18.05.2017 № 2042-VIII «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», що визначає правові та організаційні засади державного контролю, що здійснюється з метою перевірки дотримання операторами ринку законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, а також законодавства про побічні продукти тваринного походження під час ввезення (пересилання) таких побічних продуктів на митну територію України [9];

- Закон України від 04.06.2009 № 1445-VI «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин», що визначає організаційні і правові засади ідентифікації та реєстрації тварин з метою одержання оперативної та надійної інформації про поголів'я тварин щодо статі, віку, породи та їх місцезнаходження для поліпшення управління і прогнозування ринків продукції тваринництва та контролю за епізоотичною ситуацією в Україні [10];

- Закон України від 21.12.2017 № 2264-VIII «Про безпечність та гігієну кормів», що визначає правові та організаційні засади гарантування безпечності кормів у процесі їх виробництва, обігу та використання [11];

- Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII «Про захист прав споживачів», що регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів [12];

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.01.2025 № 76-р «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року» [13] тощо.

Держава забезпечує безпечність та якість м'яса та м'ясної продукції на всіх етапах виробничо-збутового ланцюга за допомогою інструментів регулювання, зокрема:

- утримання тварин: ветеринарно-санітарний паспорт на тварину (ветеринарний документ), реєстраційне свідоцтво свині (ідентифікаційний документ), паспорт ВРХ (документ, що містить дані про тварину, її переміщення, власника, проведені вакцинації, профілактичні обробки та ін., є супровідним документом під час будь-якого переміщення

тварини), ветеринарна картка (містить дані щодо ветеринарно-санітарного стану господарства, діагностики, вакцинації, лікування та інших протиепізоотичних заходів стосовно певної тварини);

- забій тварин: заборона забою (забороняється забій тварин, які не супроводжуються ветеринарним документом, що засвідчує здоров'я тварин – ч. 1 ст. 34 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»), наявність особистої медичної книжки працівників (персоналу) бійні, необхідність прийняття рішення про можливість реалізації м'яса (при надходженні тварин на місце забою ветеринарний лікар приймає рішення – п. 7.16. Ветеринарно-санітарних правил для боєнь, забійно-санітарних пунктів господарств та подвірного забою тварин), дозвільні документи на діяльність для суб'єкта, що здійснює забій (експлуатаційний дозвіл, рішення про провадження планованої діяльності);

- імпорт живих тварин та м'яса: сертифікат походження, міжнародний сертифікат (для імпорту в Україну) (сертифікат здоров'я, міжнародний ветеринарний сертифікат або інший документ, що видається компетентним органом країни-експортера і засвідчує здоров'я тварини та/або безпечність харчового продукту, корму або побічного продукту тваринного походження), загальний ветеринарний документ на ввезення (документ встановленої форми, де зазначається інформація про вантаж, зокрема країна походження, місце призначення, інформація про результати державного контролю та ін.);

- реалізація на внутрішньому ринку живих тварин та м'яса: ветеринарна довідка та ветеринарне свідоцтво (разові документи, що підтверджують ветеринарно-санітарний стан партії тварин, продуктів тваринного походження тощо, включаючи обов'язкове зазначення результатів лабораторних досліджень та ветеринарно-санітарного статусу місця походження, а для тварин – засвідчення проведення вакцинації та діагностичних досліджень), ветеринарне тавро (відмова приймати для реалізації м'яса і м'ясопродуктів, супровідні документи на які оформлені з порушеннями), експертний висновок, дозвільні документи на діяльність для суб'єкта, що здійснює реалізацію (акредитація лабораторій, експлуатаційний дозвіл, державна реєстрація потужності), позначка придатності, ідентифікаційна позначка, ветеринарні штампи;

- експорт живих тварин та м'яса: міжнародний ветеринарний сертифікат на експорт живих тварин, міжнародний сертифікат на харчові продукти, на вимогу країни-імпортера (якщо цього вимагає країна-імпортер, вантажі з харчовими продуктами мають супроводжуватися додатковими міжнародними сертифікатами або іншими документів, які вимагаються законодавством країни призначення), затвердження експортної потужності (за потреби здійснюється на вимогу країни призначення), облік осіб, що здійснюють операції з товарами (ведеться автоматизовано державою в реєстрі осіб, які здійснюють операції з товарами);

- транспортування: ветеринарна довідка, ветеринарне свідоцтво, наявність особистої медичної книжки працівника, що здійснює транспортування, товарно-транспортна накладна (документ, який має супроводжувати об'єкти санітарних заходів при транспортуванні), санітарний паспорт на транспортний засіб, дозвільні документи на діяльність для суб'єкта, що здійснює перевезення (державна реєстрація потужності) [14].

Важливим елементом механізму регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів в Україні є державна підтримка ринку та всіх його складових, адже сировинна база – вирощування сільськогосподарських тварин невинно скорочується, що негативно впливає на всі елементи виробничо-збутового ланцюга ринку м'яса та м'ясних продуктів. За 34 роки незалежності українська держава застосовувала численні стратегії та програми розвитку галузі тваринництва, намагаючись подолати проблеми та бар'єри для розвитку, проте зазнала невдачі. Лише виробники м'яса птиці змогли подолати кризу та ефективно наростити обсяги виробництва [15]. Проаналізуємо тенденції розвитку ринку м'яса та м'ясних продуктів на основі індексів кількості сільськогосподарських тварин та обсягів виробництва м'яса та м'ясних продуктів в перерахунку на м'ясо (табл. 1).

За період з 2015 до 2024 року, попри застосовані державні заходи підтримки тваринництва, поголів'я ВРХ щороку скорочувалось порівняно з попереднім роком в середньому на 6,5%, досягнувши у 2024 році 2 млн гол., в той час як у 2015 році воно сягало 3,7 млн гол. (на 87% більше). За аналогічний період поголів'я свиней щороку скорочувалось в середньому на 4,6%, сягнувши 4,5 млн гол. у 2025 році порівняно із 7 млн гол. у 2015 році (на 57% більше). На противагу поголів'я птиці свійської всіх видів починаючи з 2017 року почало щорічно зростати. У 2025 році воно склало 187 млн гол, в той час як у 2015 році сягало 204 млн гол., що більше рівня 2025 року всього на 9%. У 2022 році галузь відчула сильне потрясіння від початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. За всіма видами сільськогосподарських тварин поголів'я скоротились на 11–13%. Після цього лише поголів'я птиці змогло повноцінно повернутись до зростаючої тенденції.

Таблиця 1

Індекси основних показників ринку м'яса та м'ясних продуктів, %

Показник	Роки									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Індекс кількості сільськогосподарських тварин до попереднього року										
Велика рогата худоба	96,6	98,2	95,9	94,4	92,8	92,9	92,0	87,3	93,5	92,8
Свині	96,3	94,2	91,6	98,6	95,1	102,6	95,4	88,2	102,9	88,8
Птиця	95,6	98,9	101,5	103,4	104,2	91,0	100,7	89,3	102,3	101,6
Індекс виробництва м'яса та м'ясних продуктів в перерахунку на м'ясо до попереднього року										
М'ясо усіх видів	98,4	100,0	99,8	101,6	105,8	99,4	98,4	90,5	101,5	105,1
Яловичина	93,0	97,8	96,8	98,7	103,0	93,5	89,9	86,4	95,7	95,2
Свинина	102,3	98,4	98,4	95,5	100,8	98,4	103,8	91,0	96,9	105,3
М'ясо птиці свійської всіх видів	98,2	102,0	101,5	106,3	109,7	101,7	97,8	91,2	105,2	107,1

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Виробництво м'яса та м'ясних продуктів за 2015–2024 рр. зросло на 1,3% з 2,32 млн т до 2,35 млн т. Виробництво яловичини мало тенденцію до скорочення і щорічно в середньому зменшуючись на 5%. На противагу виробництво м'яса птиці зростало в середньому на 2,1% кожного року. В структурі виробленого м'яса та м'ясних продуктів, м'ясо птиці замінило яловичину та свинину. Якщо у 2015 році із 2,32 млн т виробленого м'яса яловичина складала 17%, свинина – 33%, а м'ясо птиці – 49%, то у 2025 році частка птиці зросла до 60%, свинини скоротилась до 29%, а яловичини – 10%.

Запорукою спроможності виробників м'яса птиці на відміну від виробників яловичини відновити потужності, подолати кризові явища в галузі і ефективно використати надану державну підтримку став цілий ряд чинників, що цьому сприяли (табл. 2).

Отже, ринок м'яса та м'ясопродуктів характеризується такими основними проблемними напрямками, які потребують виправлення для ефективного та конкурентоспроможного розвитку ринку м'яса та м'ясних продуктів, особливо в напрямку виробництва яловичини:

1. *Низька рентабельність виробництва сировини*, особливо вирощування ВРХ, що унеможливорює гармонійний розвиток галузі на умовах ринкових відносин, адже виробники не мають економічних стимулів для створення, розширення та довготривалого ведення бізнесу. Виробничий процес є довготривалим (оборотність капіталу при вирощуванні ВРХ складає 2-3 роки) та ризикованим (ризик хвороб с/г тварин, нестабільність економічного середовища, втрат від воєнних дій), що змушує виробників змінювати, або відразу обирати види діяльності, що є більш рентабельними та стабільними, зокрема вирощування зернових

культур. Це спричинило критичний рівень скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин, особливо ВРХ та свиней.

2. *Високі споживчі ціни на яловичину при низькій купівельній спроможності населення* перетворюють м'ясо на предмет розкоші, змушуючи споживачів замінювати дорожчі види м'яса на дешевші аналоги (яловичину на курятину та свинину), або цілком відмовлятися від нього. Що є ще одним негативним чинником для розвитку виробництва яловичини за гармонійних ринкових умов, адже ринок, тобто кількість можливих покупців, скорочується.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця переваг та недоліків виробництва м'яса птиці та яловичини

Чинник	М'ясо птиці	Яловичина
Тривалість обороту капіталу, виробничого циклу	1,5-2 місяці. Вирощування курчат-бройлерів на м'ясо порівняно швидке. Вкладені інвестиції швидше повертаються.	2-3 роки. Тривалий цикл вирощування ВРХ. Вищі ризики втрати вкладених інвестицій через хвороби тварин, економічні труднощі тощо.
Доступність для споживачів	Доступна ціна на м'ясо птиці. За низької купівельної спроможності споживачі замінюють дорожчі види м'яса на м'ясо птиці	Висока ціна на яловичину, через що споживачі переходять на дешевші види м'яса
Інтеграційна активність	Наявність великих агрохолдингів, що забезпечують контроль безпечності та якості продукції та сировини на всіх етапах виробничо-збутового ланцюга, зменшується собівартість за рахунок масштабності виробництва	Переважає вирощування ВРХ в господарствах населення, що: зменшує продуктивність діяльності; обмежує фінансування для фокусування на м'ясному напрямку скотарства; нестача продуктивного племінного матеріалу; недостатнє впровадження сучасних технологій годівлі та утримання
Собівартість виробництва	Вирощування птиці потребує менше ресурсів, витрат на утримання	Потребує значних ресурсних та трудових витрат, більших площ для утримання тварин
Достатність державної підтримки	Державна підтримка надавалась в достатніх обсягах	Державну підтримку надавали в недостатніх обсягах, непослідовно, нестабільно
Експортний потенціал	Конкурентна на міжнародному ринку через низькі ціни та відповідність якості продукції міжнародним вимогам	Низька конкурентна позиція на міжнародному ринку через високі ціни та невідповідність міжнародним стандартам якості

Джерело: сформовано автором

3. *Недостатній рівень інновацій та інтеграції.* Виробничі комплекси характеризуються використанням застарілих технологій та обладнання, низьким рівнем автоматизації та механізації. Через нестачу фінансування (як власного, так і доступного кредитування та державних дотацій в необхідних кількостях) виробники не мають можливості інвестувати в модернізацію виробничих засобів та інновації. Крім того, близько 60% поголів'я ВРХ утримується в господарствах населення, де забезпечити застосування новітніх систем утримування і годівлі ще складніше. У галузі майже відсутня вертикальна інтеграція. Виробництво кормів, вирощування ВРХ та свиней, забій, переробка та збут здебільшого відокремлені, що збільшує витрати на виробництво та ускладнює дотримання необхідного рівня якості та безпечності продукції на всіх етапах виробничо-збутового ланцюга.

4. *Нерівномірна державна підтримка.* За останнє десятиліття здійснювалися численні заходи підтримки виробників м'ясної продукції, що не змогли ґрунтовно вплинути на покращення критичного становища виробників яловичини та свинини, проте сприяли розвитку виробництва м'яса свійської птиці. Однією з головних причин невдачі стала відсутність послідовної, стабільної та комплексної політики держави щодо реалізації запланованих заходів підтримки, планів та програм розвитку галузі тваринництва та

підтримки виробників м'ясних продуктів. Через недосконалість розподілу державних дотацій дрібні й середні господарства отримували менше фінансування порівняно з великими агрохолдингами, так само як і виробники м'яса ВРХ та свиней порівняно з виробниками м'яса птиці.

5. *Низька конкурентоспроможність на міжнародному ринку.* Окрім м'яса птиці, решта українських м'ясних продуктів мають низьку затребуваність на міжнародному ринку. Основними причинами цього є висока вартість українського м'яса порівняно з іншими країнами-експортерами та невідповідність продукції міжнародним вимогам якості та безпечності через відсутність сертифікованих боєнь і лабораторій, недотримання НАССР, ISO на частині м'ясних підприємств, не достатньо жорсткий санітарний та ветеринарний контроль тощо.

6. *Нестабільність через війну.* Активні воєнні дії спричинили економічне та фізичне руйнування виробничих та переробних потужностей, ускладнення та знищення логістичних, виробничо-збутових зв'язків, відтік трудових ресурсів. Частину цих наслідків вже не можливо відновити. Попри те, що бізнес пристосовується до функціонування в умовах активної війни, її продовження сприяє подальшій непевності у майбутньому, що не сприяє ефективному розвитку галузі.

Висновки. Пропонуємо наступні наукові рекомендації та пропозиції щодо удосконалення механізму регулювання ринку м'яса та м'ясних продуктів відповідно до сучасних потреб споживання спрямовані на подолання визначених вище проблемних напрямків. Вони включають ряд заходів, метою яких є формування економічного середовища, в якому українські виробники зможуть ефективно та з високим рівнем рентабельності виробляти м'ясо та м'ясні продукти необхідної українським споживачам якості та кількості в умовах конкурентного ринку без надмірної залежності від державної підтримки. Ці заходи взаємопов'язані та мають застосовуватись в комплексі. Вони включають:

1. *Забезпечення для суб'єктів ринку сприятливого економічного середовища*, що позитивно вплине на зростання кількості виробників та їх стале функціонування:

- забезпечення стабільної, довготривалої, чітко визначеної державної політики щодо підтримки ринку м'яса та м'ясних продуктів;
- спрощення реєстрації бізнесу, шляхом зменшення адміністративного тиску й скорочення дозвільних процедур;
- зниження податкового тиску для підприємств, що займаються розведенням ВРХ та свиней;
- фінансова підтримка нових суб'єктів ринку за рахунок пільгових кредитів та прямої державної підтримки через цільові програми компенсації частини вартості племінної худоби, побудови та купівлі виробничих та логістичних об'єктів, устаткування тощо;
- страхування ризиків (хвороби с/г тварин, втрати від воєнних дій та ін.) за рахунок гарантій держави чи спеціальних пільгових кредитних програм;
- розширення напрямів збуту для виробників на внутрішньому ринку шляхом створення обласних, районних програм відкритих конкурсних державних закупівель вітчизняного м'яса у місцевих виробників для соціальної сфери та гуманітарних потреб (харчування шкіл, лікарень, армії тощо);
- сприяння обізнаності, вільному та спрощеному доступу суб'єктів ринку до міжнародних грантових і кредитних програм;

2. *Формування ефективної інфраструктури та сприяння інтеграційним процесам*, що забезпечить скорочення собівартості та підвищення рівня простежуваності безпечності та якості продукції на всіх етапах виробничо-збутового ланцюга, зокрема:

- сприяння надходженню інвестицій у побудову та модернізацію м'ясопереробних та сільськогосподарських підприємств, холодильних складів, логістичних центрів шляхом часткової компенсації з державного бюджету, організації та проведення заходів із залучення міжнародних інвесторів;

- надання додаткових дотацій та пільгового кредитування на модернізацію існуючих та запровадження нових сучасних технологій утримання, годівлі та ветеринарного контролю;
- сприяння створенню ефективних інтеграційних об'єднань (кластерів, кооперативів і т.д.) із повним або частковим циклом виробництва (кормова база – вирощування – забій – переробка – збут);

- підтримка масштабування виробництв, тваринницьких комплексів, що має зменшити собівартість виробництва одиниці продукції шляхом підтримки зростання кількості середніх та великих сільськогосподарських підприємств, що займаються розведенням ВРХ та свиней;

3. Відтворення поголів'я сільськогосподарських тварин, побудова продуктивної сировинної бази, забезпечить стаке надходження вітчизняної сировини на переробні підприємства і сприятиме збільшенню обсягів виробництва м'ясопереробної галузі:

- стимулювання утримання ВРХ у господарствах населення за рахунок дотацій на голову дорослої с/г тварини та молодняку; за подальше збільшення кількості с/г тварин у господарстві надання додаткових кредитних, податкових пільг та інших заохочень;

- стимулювання збільшення утримання ВРХ у підприємствах за рахунок надання додаткових пільгових кредитних умов, податкових пільг, інших заохочень;

- підтримка розвитку наявних та запровадження нових племінних господарств, державних та приватних науково-дослідних установ, що здійснюють селекційну роботу для виведення продуктивніших порід с/г худоби;

- імпорт сучасних високопродуктивних порід ВРХ та свиней, технологій селекції для покращення генетичного потенціалу поголів'я тварин;

4. Посилений контроль за якістю та безпечністю продукції сприятиме виробництву м'яса високої якості для населення України і підвищить конкурентоспроможність української продукції на міжнародному ринку:

- посилення системи контролю якості та простежуваності (НАССР, ISO та ін.) на виробництві як обов'язкової умови для функціонування підприємства;

- сертифікація виробництва відповідно до міжнародних стандартів (НАССР, ISO, Halal, Kosher), що забезпечить можливість експорту яловичини та свинини у більшу кількість країн;

- посилення санітарних вимог та ветеринарного контролю для забезпечення міжнародних вимог якості та безпечності продукції;

- надання прозорості і актуальної інформації щодо вимог країн-імпортерів для бажаючих експортувати м'ясо закордон, сприяння пришвидшенню процедур отримання експортних дозволів для української яловичини та свинини;

- організація фахового навчання, підвищення кваліфікації, освітніх та наукових консультацій для фермерів, спеціалістів галузі, виробників з питань впровадження сучасних методів годівлі, управління стадом і ветеринарії, новітніх технологій виробництва, переробки, зберігання та транспортування тваринницької продукції;

- забезпечення необхідної кількості бюджетних місць для студентів вищих навчальних закладів з критично важливих для галузі спеціальностей (ветеринарії, економіки АПК, інших вузьких спеціалістів).

5. Відновлення наслідків війни забезпечить збалансоване повернення суб'єктів ринку до довоєнних потужностей і сприятиме подальшому розвитку:

- за відсутності спроможності продовжувати свою діяльність у прифронтовій місцевості, забезпечити релокацію підприємств у безпечніші області;

- надання першочергового доступу до пільгового кредитування та грантів суб'єктам ринку в постраждалих областях на відновлення поголів'я, закупівлю техніки, ремонт інфраструктури та виробничих потужностей;

- реконструкція зруйнованих тваринницьких комплексів, м'ясопереробних підприємств, інфраструктурних логістичних об'єктів за рахунок державних і міжнародних інвестицій;

- забезпечення розмінування пасовищ, площ під посіви кормових культур, виробничих та логістичних потужностей, очищення від забруднення військовими діями земель та водоєм.

Бібліографія

1. Коваленко О. В., Бокій О. В., Ященко Л. О., Лисенко Г. П. Розвиток індустрії України в умовах надзвичайних викликів: вектори, потенціал та перспективи. Колективна монографія; за заг. ред. О. В. Коваленко. Інститут продовольчих ресурсів НААН. Київ: Деоніс плюс, 2024. 328 с. https://drive.google.com/file/d/1nGN6IfErBuikQhoJbH-_pDu9v_hObrhu/view.
2. Бокій О. В. Проблеми державного регулювання та захисту продовольчого ринку в кризових умовах. Продовольчі ресурси. 2023. № 11 (20), С. 174–184. <https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-17>.
3. Куць О. І., Бокій О. В. Механізми регулювання розвитку харчової промисловості. Продовольчі ресурси. 2020. № 8 (15), С. 253–267. <https://doi.org/10.31073/foodresources2020-15-26>.
4. Лівінський А. І. Механізм інституційного регулювання реновацій у функціонуванні підприємств тваринництва. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2017. № 5 (84). С. 103–109. <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/1666/1553>.
5. Большакова Є. Л. Стійкий розвиток підприємств м'ясопереробної промисловості: особливості державного регулювання. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 3. С. 260–272. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-3-29>.
6. Ібаттулін М., Свиноус Н. Удосконалення державної підтримки виробництва м'яса в контексті продовольчого забезпечення населення України. Економічний дискурс. 2022. Випуск 1–2. С. 23–33. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2022-1-3>.
7. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997. № 771/97-ВР. Станом на 07.11.2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text>.
8. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25.06.1992. № 2498-XII. Станом на 12.09.2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text>.
9. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017 № 2042-VIII. Станом на 07.11.2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>.
10. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 04.06.2009 № 1445-VI. Станом на 04.11.2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1445-17#Text>.
11. Про безпечність та гігієну кормів: Закон України від 21.12.2017 2264-VIII. Станом на 15.11.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-19#Text>.
12. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. Станом на 24.12.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/ed20241224#Text>.
13. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.01.2025. № 76-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2025-p%23Text#Text>.
14. Зелена книга Регулювання ринку м'яса. Офіс ефективного регулювання (BRDO). 2019. <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2024/06/9-ZK-Regulyuvannya-rynku-myasa.pdf>.
15. Лисенко Г. П. Ефективність програм і заходів підтримки виробників м'яса та м'ясних продуктів в Україні. Продовольчі ресурси. (2024). № 12 (23). С. 290–300. <https://doi.org/10.31073/foodresources2024-23-31>.
16. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Kovalenko O., Boki O., Yashchenko L., Lysenko H. (Kovalenko O. Ed) (2024). Rozvytok kharchovoi industrii Ukrainy v umovakh nadzvychnaykh vyklykiv: vektory, potentsial ta perspektyvy. Kolektyvna monohrafiia [Development of the Food Industry of Ukraine in Conditions of Extraordinary Challenges: Vectors, Potential and Prospects. Collective Monograph]. Kyiv: Deonis Plus. 328 p. https://drive.google.com/file/d/1nGN6IfErBuikQhoJbH-_pDu9v_hObrhu/view [in Ukraine].
2. Boki O. (2023). Problemy derzhavnogo rehuliuвання ta zakhystu prodovolchoho rynku v kryzovykh umovakh [Problems of state regulation and protection of the food market in crisis conditions]. Prodovolchi Resursy [Food Resources], 11 (20), P. 174–184. <https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-17> [in Ukraine].

3. Kuts O., Boki O. (2020). Mekhanizmy rehuliuвання rozvytku kharchovoi promyslovosti [Mechanisms for regulating the development of the food industry]. *Prodovolchi Resursy* [Food Resources], 8 (15), P. 253–267. <https://doi.org/10.31073/foodresources2020-15-26> [in Ukraine].
4. Livynskiy A. (2017). Mekhanizm instytutsiinoho rehuliuвання renovatsii u funktsionuvanni pidpriemstv tvarynnystva [The mechanism of institutional regulation of renovations in the functioning of livestock enterprises]. *Naukovyi Visnyk Poltavskoho Universytetu Ekonomiky i Torhivli* [Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade], 5 (84), P. 103–109. <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/1666/1553> [in Ukraine].
5. Bolshakova Y. (2019). Stiiki rozvytok pidpriemstv miasopererobnoi promyslovosti: osoblyvosti derzhavnoho rehuliuвання [Sustainable development of meat-processing enterprises: peculiarities of state regulation]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky* [Ukrainian Journal of Applied Economics], 4 (3), P. 260–272. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-3-29> [in Ukraine].
6. Ibattulin M., Svyous N. (2022). Udoskonalennia derzhavnoi pidtrymky vyrobnyctva miasa v konteksti prodovolchoho zabezpechennia naselennia Ukrainy [Improving state support for meat production in the context of food security for the population of Ukraine]. *Ekonomichniy dyskurs* [Economic Discourse], 1–2, P. 23–33. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2022-1-3> [in Ukraine].
7. Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv: Zakon Ukrainy. [On Basic Principles and Requirements for Food Safety and Quality: The Law of Ukraine]. As of 07.11.2025. № 771/97-BP. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-bp#Text>.
8. Pro veterynarnu medytsynu: Zakon Ukrainy. [On Veterinary Medicine: The Law of Ukraine]. As of 12.09.2025. № 2498-XII. Verkhovna Rada Ukrainy. Kyiv. 1992. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text>.
9. Pro derzhavnyi kontrol za dotrymanniam zakonodavstva pro kharchovi produkty, kormy, pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennia, zdorov'ia ta blahopoluchchia tvaryn: Zakon Ukrainy. [On State Control over Compliance with Legislation on Food, Feed, Animal By-products, Animal Health and Welfare: The Law of Ukraine]. As of 07.11.2025. № 2042-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>.
10. Pro identyfikatsiiu ta reiestratsiiu tvaryn: Zakon Ukrainy. [On Identification and Registration of Animals: The Law of Ukraine]. As of 04.11.2025. № 1445-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1445-17#Text>.
11. Pro bezpechnist ta hiienu kormiv: Zakon Ukrainy. [On Safety and Hygiene of Feed: The Law of Ukraine]. As of 15.11.2024. № 2264-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-19#Text>.
12. Pro zakhyst prav spozhyvachiv: Zakon Ukrainy. [On Protection of Consumers' Rights: The Law of Ukraine]. As of 24.12.2024. № 1023-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/ed20241224#Text>.
13. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku tvarynnystva na period do 2033 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy. [On approval of the Concept of the State Target Economic Program for the Development of Animal Husbandry until 2033: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine] As of 31.01.2025. № 76-r. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2025-p%23Text#Text>.
14. Zelena knyha: Rehuliuвання rynku miasa [Green Book: Regulation of the Meat Market]. (2019). Office of Effective Regulation (BRDO). <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2024/06/9-ZK-Regulyuvannya-rynku-myasa.pdf> [in Ukraine].
15. Lysenko H. (2024). Efektyvnist prohram i zakhodiv pidtrymky vyrobnykiv miasa ta miasnykh produktiv v Ukraini [Effectiveness of programs and measures to support meat and meat products producers in Ukraine]. *Prodovolchi resursy* [Food Resources], 12 (23), P. 290–300. <https://doi.org/10.31073/foodresources2024-23-31> [in Ukraine].
16. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [State Statistics Service of Ukraine]. (2025). <https://www.ukrstat.gov.ua>.